Bestsellers şi blockbusters. Practici şi strategii competitive în industria de carte din România

Mihaela CERNĂUȚI-GORODEȚCHI

După decembrie 1989, scăpați dintr-o dată de constrângeri şi interdicții, eliberați de un *post* impus peste voința lor, românii s-au deschis, nediscriminatoriu, aproape bulimic, spre mai toate adierile (sau, de-a dreptul, curentele) culturale *noi* (pentru ei) sosite din mai toate zările – mai ales din cea apuseană. Apetitul lor enorm pentru informația până atunci sever controlată, manipulată şi restricționată (pe filieră politică, dar şi prin mijloace/constrângeri de natură economică) s-a însoțit curând (semn de perspicace adaptabilitate!) cu interesul (evident sau voalat) pentru identificarea şi experimentarea diverselor moduri legale prin care puteau să o rupă (eficient) cu uniformitatea prescrisă de regimul totalitar, prin care puteau (în sfârşit!) *să iasă din rând* şi să acceadă la *faimă* şi *bogăție* – țeluri vizate firesc, dezinvolt, fără false pudori, de cetățenii de rând trăitori în „putredul capitalism". Cum în acest context brusc şi considerabil lărgit, dincolo de valoarea sa interioară „absolută", spirituală, „abstractă" cartea şi-a revelat şi potențialul de produs susceptibil de a genera profit (substanțial), oportunitatea a fost repede sesizată şi intens exploatată: într-un timp extrem de scurt, piața românească de carte literalmente a explodat. Peisajul „de după" a fost marcat de transformări considerabile şi ireversibile; chiar dacă au urmat numeroase mişcări şovăielnice, fluctuații spectaculoase şi schimbări derutante de direcție, chiar dacă tatonările şi experimentele desfăşurate (cu succes sau fără) au părut (cum au şi fost!) mai degrabă stângace, haotice, nesistematice, n-a mai fost cale de întoarcere[1]. Panoramarea (fie şi *à vol d'oiseau*) a activităților (şi a politicilor – măcar implicite) desfăşurate de editurile româneşti (multe şi foarte diverse, din varii puncte de vedere) în aceste aproape două decenii de libertate (libertate primejduită însă de ignoranță trufaşă, de lipsa de măsură şi de program) evidențiază o serie de „tipare comportamentale" demne de analiză şi evaluare (fără patimă sau prejudecăți), precum şi modele (mai mult decât onorabile) de reuşită.

În cele ce urmează, vom trece sumar în revistă câteva „rețete de succes" (mai mult sau mai puțin originale), câteva modalități prin care unii factori implicați în producția de carte din România tentează producerea de *blockbusters*, de *best(-)sellers* explozive în sfera literaturii de ficțiune. După cum se poate lesne observa (observația fiind, nu de puține ori, însoțită de o reacție de năduf!), în mai toată lumea

[1] Aceasta deşi, paradoxal, unele atitudini şi deprinderi „de odinioară", trădând o mentalitate provincială, lipsă de profesionalism şi de corectitudine, au rămas în uz *la vedere*, fosile cu totul netulburate de schimbarea de paradigmă, funcționând aberant, dar „la turație maximă" – şi, culmea, neratând să înregistreze profit!

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

terminologia *elocventă* a succesului este importată (întocmai ori cu minime adaptări) din limba engleză (cu precădere, din engleza americană). *Best(-)seller* este un produs care se vinde foarte bine, care este, aşadar, în... *topul* vânzărilor. Prin uz excesiv însă, „blazonul" pare să se fi corodat/erodat, coborând spre zona mediocrității; pare să-şi fi pierdut forța de *impact* – împrejurare în care se recurge, cum era de aşteptat, la alte „etichete", mai „proaspete", mai „percutante". Acestea comunică ideea de reuşită bruscă, de succes de proporții deloc sau nu în întregime anticipate – deşi, practic, reuşita produsului respectiv este rezultatul normal al unui proces de promovare organizată şi profesionistă (uneori chiar agresivă), care tocmai eficiența (maximă) o vizează. Într-o societate (globală) extrem de competitivă, în care afirmarea este îngreunată, relativizată, fragilizată şi efemerizată de concurența numeroasă (neîncurcându-se în scrupule ori menajamente), paradigma succesului este (probabil justificat) dominată de invocarea inconştientă[2] a violenței. *Hit*-ul este o „lovitură" de zile mari pe piața produselor şi evenimentelor muzicale sau cinematografice (în general, din industria *entertainment*-ului) – iar *megahitul* este un megasucces, o „lovitură" de-a dreptul năucitoare, care-i lasă perplecşi (vorba vine!) pe toți, public şi producători deopotrivă. Tot dintr-un domeniu apt să atragă irezistibil masele, să le polarizeze, să le manipuleze şi să le magnetizeze... finanțele – cinematografia – provine şi spectaculosul termen *blockbuster*[3], „un succes *dinamită*". Folosit inițial pentru a desemna metaforic un film generator (împreună cu toată „linia" de produse derivate) de uriaşe profituri financiare, termenul a fost însuşit apoi şi de industria de carte (cu atât mai mult cu cât unele *film/media franchises* precum *Star Track* ori *Star Wars* implică în susținerea *mărcii* şi editarea de cărți – în cazul în care nu sunt chiar *generate* de cărți, v. *The Lord of the Rings*,

[2] Ori, poate, subliminală – dacă ne decidem să nu acordăm mediilor, cu prea mare uşurință, prezumția de nevinovăție.

[3] *Blockbuster* (engl.) – substantiv compus (*noun*; [American] usage: *offten attributive*); aparține unor registre stilistice neprotocolare ("informal/colloquial/slang"); datează (cu aproximație) din anii 1940-1945 (cf. *Random House Unabridged Dictionary,* Random House, 2006), când au fost fabricate şi lansate bombele atomice asupra oraşelor Hiroshima şi Nagasaki; are două sensuri (al doilea provenit, pe cale metaforică, din primul):

1) „bombă de mari dimensiuni, cu un ridicat potențial distructiv" –"a very heavy and effective aerial bomb" (*The Cassell Paperback Dictionary*, New Edition, Cassell, 1998); "a large, aerial bomb that can demolish a large area" (*Webster's New World Roget's A-Z Thesaurus*, Wiley Publishing, 1999); "an aerial bomb containing high explosives and weighing from four to eight tons, used as a large-scale demolition bomb" (*Random House Unabridged Dictionary,* Random House, 2006); "a large bomb used to demolish extensive areas (as a city block)" (Dictionary.com. *WordNet® 3.0*. Princeton University, http://dictionary.reference.com/browse/blockbuster – date accesate pe 11 septembrie 2008);

2) „produs cultural/artistic de mare succes (comercial, mai ales) [un (*mega*)*hit*], (foarte) costisitor şi beneficiind, în general, o amplă şi intensă campanie de promovare" – "a particularly effective or successful thing or person; a very successful and profitable film or book" (*The Cassell Paperback Dictionary*, New Edition, Cassell, 1998); "a particularly powerful, forceful, or effective person or thing; specif., an expensive or pretentious film, novel, etc. intended to have wide popular appeal" (*Webster's New World Roget's A-Z Thesaurus*, Wiley Publishing, 1999); "a film, novel, etc. that has been or is expected to be highly successful" (*Collins Essential English Dictionary*, 2nd edition, Harper-Collins Publishers, 2006), "something, such as a film or book, that sustains widespread popularity and achieves enormous sales" (*The American Heritage Dictionary of the English Language*, Fourth Edition, Houghton Mifflin Company, 2000, updated in 2007); "a motion picture, novel, etc., esp. one lavishly produced, that has or is expected to have wide popular appeal or financial success" (*Random House Unabridged Dictionary,* Random House, 2006).

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

Harry Potter).

În funcție, fără îndoială, şi de caracteristicile publicului larg local (orizontul general de aşteptare, cultura mediatică, puterea de cumpărare, gradul de sofisticare tehnologică), producția românească de carte nu mizează semnificativ pe „găselnițe" revoluționare, *hi-tech*, cum sunt cărțile electronice/*e-books*[4] (tentativele existente sunt timide, sporadice). De asemenea, încă nu au apărut aici inițiative de gen *print on demand* aidoma celor lansate recent de rețele internaționale de distribuție precum Amazon şi Barnes & Noble, companii precum Ingram Industries ori edituri precum Simon & Schuster, deşi avem încredințarea că editurile româneşti puternice, având o politică şi o filosofie de funcționare profesioniste şi coerente şi dispunând de o logistică adecvată, ar putea obține profituri substanțiale pe acest palier (indiferent de tipul de literatură – ficțională sau non-ficțională – tipărită astfel la comandă).

Industria românească de carte *ilustrează* însă, în anumite privințe (importante, chiar esențiale) şi prin intermediul câtorva reprezentanți de marcă (în speță, edituri – mai ales cu capital privat), intenția şi decizia de sincronizare cu direcțiile şi tendințele din spațiile cultural-geografice unde acest *business* nu este cu nimic mai prejos, în nicio privință, decât alte afaceri care aduc profituri uriaşe şi chiar construiesc imperii financiare. Cu precădere în ultimii zece ani, tipărirea, editarea, distribuirea şi desfacerea/vânzarea cărților în România s-au profesionalizat (sigur, nu în masă, dar în proporții merituoase), consecințele acestei *updatări* necesare fiind binemeritata prosperitate a factorilor implicați cu responsabilitate în proces şi cuvenita limpezire, cernerea valorilor autentice: întreprinzătorii imprudenți, diletanți, ne-/dezorganizați, lipsiți de onestitate au dat faliment între timp, n-au rezistat competiției care a impus standarde tot mai înalte. Dar la fel de adevărat este şi faptul că, în ultimă instanță, asigurarea performanței a fost decisiv condiționată de infuzia masivă de capital – o hotărâre şi un risc pe care, după toate aparențele, nu şi le-au asumat la noi decât persoane şi companii particulare. Conform legii aspre a concurenței, resursele limitate/insuficiente au eliminat, din păcate, din cursă şi întreprinzători demni de respect.

Cele câteva edituri majore din România s-au impus grație coordonării atente a sectoarelor/etapelor producției de carte, acestea, la rândul lor, fiind proiectate riguros, susținute prin investiții inteligente (în autori autohtoni cu – potențială – priză la public, în *copyright*-uri valoroase, în personal calificat şi dedicat, în

[4] Pe lângă 1) *avantaje* considerabile:

a) volum mare de informație stocat într-un spațiu redus; b) costuri mici de copiere şi stocare; c) ajustabilitatea mărimii fonturilor şi a celorlalte informații grafice; d) posibilitatea căutării automate în text a unor cuvinte sau sintagme; e) comoditate şi eficiență sporite în distribuire şi desfacere,

cărțile electronice prezintă şi 2) *dezavantaje* ori *riscuri*, deloc neglijabile:

a) necesită un dispozitiv de citire relativ costisitor, un *e-book reader* (Amazon Kindle şi Sony PRS-500 Reader sunt cele mai de succes produse de acest tip), a cărui funcționare presupune asumarea nu numai a costurilor energiei electrice consumate, ci şi a riscurilor implicate de acest mod de alimentare; b) pot fi „corupte"/alterate sau pot deveni imposibil de accesat din cauza disfuncționalităților sau defectării *reader*-ului; c) ca şi alte informații stocate electronic, sunt/se pot dovedi incompatibile cu alte sisteme sau versiuni de programe; d) o carte electronică virusată le poate infecta şi pe celelalte stocate pe *e-reader*; e) distribuirea lor nu poate fi controlată eficient şi pot cădea oricând pradă acțiunilor de *hacking*.

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

tehnologie performantă, în materiale de calitate superioară) şi realizate metodic, consecvent, fără compromisuri. Se poate observa că, în comparaţie cu ultimul deceniu al secolului trecut, astăzi au scăzut drastic imprudenţele, gafele şi infracţiunile comise (nonşalant, aproape cu superbie) de editori care „slobozesc" tiraje-fluviu de texte traduse prost în limba română (şi, pe deasupra, într-o *română* proastă!), de texte ciuntite, de texte reeditate fără menţionarea numelui traducătorilor (din nepăsare şi/sau pentru a evita plătirea drepturilor de autor către aceştia), de texte neglijent tehnoredactate, abundând în erori şi tipărite în condiţii grafice (sub)mediocre (uneori de-a dreptul mizere). Planurile editoriale de succes sunt concepute de (echipe de) persoane cultivate şi informate, cu intuiţie/fler şi, deopotrivă, cu aplomb, aşadar bizuindu-se pe o înaintare fermă, sigură, organizată, dar şi dispuse să experimenteze, să încerce şi implementarea unor proiecte originale (poate că şi riscate) – cum este, de pildă, pariul (câştigat cu brio) al Editurii Polirom constând în promovarea unei întregi serii de tineri scriitori români.

Cum toate editurile de prim plan din România publică masiv literatură de ficţiune urmărind concomitent, la vedere sau în mod subiacent, două „fire" – literatura universală şi literatura română –, credem că este interesant să urmărim puţin modul în care sunt gândite cele două „sectoare", pentru că astfel putem decela caracterele esenţiale ale raportului cu străinătatea *din perspectiva noastră*[5]. Aşadar, de multe ori (şi poate că dintr-o inerţie de gândire), în cadrul politicilor editoriale din spaţiul cultural-geografic românesc literatura scrisă de autohtoni este considerată/reprezintă un domeniu sau o colecţie/un set de colecţii *aparte*, acesta fiind şi criteriul de diferenţiere (primul sau singurul) în raport cu restul literaturii de ficţiune publicate de o editură sau alta, literatură reunită sub „umbrela" atotcuprinzătoare a denumirii *literatură universală*. Literatura română şi cea universală sunt astfel păstrate *separat(e)*, deşi poate că ar cam fi timpul să ne scuturăm de anumite inhibiţii, temeri, rigidităţi. E drept, există chiar şi o editură, care, pe linia unei tradiţii ilustre (începute în 1919), se ocupă *în exclusivitate* de sectorul literar autohton – *Cartea românească* (Bucureşti)[6] „are două direcţii principale de dezvoltare: publicarea scriitorilor români consacraţi şi promovarea tinerilor autori [tot români]"[7] şi întreţine colecţiile (stabilite însă mai degrabă... generic) *Antologii*, *Poezie*, *Proză*, *Teatru*, cărora le adaugă serii de autor (deocamdată, *Radu Aldulescu* şi *Florina Ilis*). Editura-„protector", Polirom (Iaşi)[8], a iniţiat în paralel, întru recunoaşterea valorilor româneşti, alte serii de autor (*Norman Manea, Ioan Petru Culianu, N. Steinhardt, Octavian Paler*), o serie de *Opere* (care a

[5] Perspectiva corespondentă/*pendant* o putem desluşi, cât de cât, fie indirect, luând cunoştinţă (de-acasă) de judecăţile de valoare exprimate peste hotare, destul de rar, de către *alţii*, la adresa produselor culturale *made in Romania*, fie mai mult sau mai puţin direct, prin felul în care sunt percepute propunerile româneşti de la târgurile internaţionale de carte ori lecturile publice performate în străinătate de scriitorii români incluşi în programe de genul *Les Belles Roumaines*, asemenea întâlniri generând oferte de traducere şi publicare din partea unor edituri de prestigiu „de acolo".

[6] Din 2005, editura „beneficiază de sprijinul logistic, managerial şi financiar al Editurii Polirom" – v. http://www.cartearomaneasca.ro/despre-noi/, sursă accesată pe 23 septembrie 2008.

[7] V. http://www.cartearomaneasca.ro/despre-noi/istoric/, sursă accesată pe 23 septembrie 2008.

[8] Editură înfiinţată în 1995, cu capital privat; deţine *site* (http://www.polirom.ro/), librărie *online*, scheme de *discount*, bibliotecă *online* (http://www.polirom.ro/biblioteca-online/), câteva publicaţii proprii şi o amplă reţea de distribuţie (cu acoperire naţională).

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

debutat cu *Gabriela Adameşteanu*) şi colecţiile *Fiction canon*, *Fiction Ltd.*, *Ego. Proză*, *Antologii [poetice]*, *Biblioteca de duminică*.

„Deviind" oarecum de la cvasi-cutuma „segregării patriotice", Editura Humanitas (Bucureşti)[9], deşi cultivă serii de autor români (*Cioran*, *Ionesco / teatru*, *Blaga*, *Eliade / proza* – toate cu drepturi exclusive de publicare; *Ana Blandiana*, *Mircea Horia Simionescu*), precum şi colecţii rezervate autorilor români contemporani (*Proza*, *Proza debut*), consideră, după toate aparenţele – şi pe bună dreptate –, că nu are de ce să excludă scriitorii români din domeniile şi colecţiile care încearcă „să cartografieze" vasta întindere a literaturii universale. În *Cartea de pe noptieră*, alături de Charles Dickens, Herman Melville, G.K. Chesterton, Evgheni Zamiatin, Michel Tournier, Yasushi Inoue, Yasunari Kawabata, Romain Gary, Adolfo Bioy Casares, Carlos Fuentes, Vladimir Nabokov, apar şi Mateiu Caragiale, Miron Radu Paraschivescu, Şerban Foarţă, Mircea Cărtărescu[10]. La fel, Editura Curtea Veche (Bucureşti)[11] privilegiază literatura română contemporană prin intermediul colecţiilor *Romanele de Curtea Veche*, *Povestaşi români* şi *Poezii*, dar în interiorul „genului" *Cărţi pentru copii* Călin Mihăilescu şi Waldi Hörer stau alături de Caroline Repchuk, iar poeziei intelectual-şăgalnice aflate sub genericul *LUDEX* i se subsumează, deopotrivă, Joachim Ringelnatz, Şerban Foarţă şi Radu I. Petrescu.

Cât priveşte literatura universală, se poate observa cu ochiul liber că editurile din România o consideră cea mai mănoasă investiţie. În virtutea unui anume snobism (se pare, imposibil sau greu de depăşit) al românilor, o carte scrisă de un străin are mai multe şanse să fie cercetată de prospectivii cititori indigeni decât una al cărei autor este de clară obârşie românească. Amintim aici, drept pildă (în parte) înveselitoare, o reacţie mehenghe împotriva acestei prejudecăţi, o „răzbunare" dulce-amăruie „administrată" cu deliciu de regretatul Emil Iordache (intelectual fin, traducător de înaltă clasă şi universitar nonconformist) care, în vremea în care România descoperea, uimită, „literatura roz", a semnat câteva volume de ficţiune, scrise în zeflemea şi pline de toate poncifele genului, cu numele... Sandra Brown („maestra" cărţilor sentimental-erotice destinate femeilor); cărţile respective s-au vândut relativ la fel de bine ca şi cele „originale" (deşi, instinctiv, unele *cunoscătoare* par să fi mirosit cumva păcăleala, dar, în lipsă de dovezi ori măcar de impresii ceva mai bine definite, au renunţat să mai cerceteze „cazul").[12] De altfel, în genurile ficţionale standardizate, reţeta nu este prea greu de aplicat – desigur, cu două minime condiţii: 1) buna cunoaştere a „tiparului"; 2) flerul, iscusinţa (la

[9] Editură înfiinţată în 1990; privatizată în 1991; din 2003, grupul Humanitas; deţine o reţea proprie de distribuţie a cărţii, condusă din 1992 de societatea Librăriile Humanitas (în 2004, 16 la număr în toată ţara) – v. http://www.humanitas.ro/editura/repere.php, sursă accesată pe 23 septembrie 2008.

[10] Dar colecţia *Raftul întâi* – devenită apoi *Raftul Denisei* – a fost proiectată ca teritoriu (exclusiv) al literaturii *străine*, iar *Roman istoric*, *Thriller and Mystery*, *Cocktail* par şi ele opace (încă) la „infiltrarea" românilor.

[11] Editură particulară înfiinţată în 1998. Deţine *site* (http://www.curteaveche.ro/), librărie *online*, scheme de *discount*, şi s-a dezvoltat spectaculos în ultimii ani.

[12] Este tentant să ne închipuim cum ar fi adoptat Emil Iordache maniera (să-i spunem) Dan Brown – sau, după modelul mărcilor piratate în diversele ramuri tehnologice, Dean sau Don Brown, pentru a nu intra în cine ştie ce procese cu „ilustrul" meşter în intrigi croşetate (mai mult sau mai puţin abil) din deşeuri colectate de la periferia ştiinţelor oculte.

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

rigoare, harul improvizator) ale autorului care-şi propune să scrie respectând rigorile genului. Dacă se mai adaugă, în cazurile fericite, şi (cât de) puțin talent, o brumă de cultură (ori măcar ştiința consultării şi valorificării inteligente a surselor de informație), o anume dezinvoltură, priceperea de a articula o narațiune coerentă şi atent programată/dozată, succesul este fulminant – v. două exemple din spațiul italian: „fenomenele" *Geronimo Stilton* (peste 30 de volume avându-l ca „autor" – şi, firește, erou recurent – pe un şoricel bonom, isteț, stilat şi foarte aventuros) şi *Fetița celei de-a şasea luni* (tetralogie semnată de Moony Witcher – pseudonimul literar al Robertei Rizzo).

Este însă adevărat că rețeta funcționează *dacă* ea este *recunoscută* de publicul-țintă. În cazul în care cititorii nu sunt familiarizați cu un model de ficțiune, cu formula unui *gen*, şi nici nu au habar de resorturile care condiționează funcționarea „maşinăriei", se poate întâmpla ceea ce s-a petrecut (din păcate) cu *Enciclopedia zmeilor* de Mircea Cărtărescu şi ilustrată de Tudor Banuş: ingenioasa şi plina de vervă „jucărea" i-a cam lăsat perplecşi pe români, care n-au prea ştiut „la ce e bună" – fiindcă, pe piața românească de carte (cel puțin, la vremea respectivă – 2002), nu circulau prea multe produse înrudite şi publicul din România nu avea cum să aibă o perspectivă asupra acestui tip de lume-ficțională-cu-morgă-închipuită-dar-în-joacă. Debordând de spirit, de fantezie şi foarte frumoasă la înfățişare (tipărită în condiții grafice de excepție, luxuriante), cartea a cam zăcut pe rafturile librăriilor, în vreme ce s-au vândut abitir până şi mini-romane sentimentale, zaharisite, scrise de starul pop Madonna. Ulterior, Editura (Humanitas) a încercat să atenueze semieşecul scoțând o ediție format mic, fără planşe, a cărții (şi fanii lui Cărtărescu se pare că au contribuit la micşorarea pagubelor), dar, ca şi legendara pasăre Dodo, *Enciclopedia zmeilor* pare să se fi apărut într-un loc nepotrivit într-un moment nepotrivit.

În ultimii ani, observăm că editurile din România au mare grijă să aducă în țară cât mai multe nume şi formule narative noi. Traducătorii (din limbile de largă circulație internațională – dar, din fericire, şi din alte limbi) sunt mai mult decât ocupați, iar librăriile sunt arhipline – năpădite de cărți şi asaltate de cumpărători, ceea ce ar fi cu totul îmbucurător *dacă* înnoirea ar fi dusă până la capăt: spațiul să fie mult mai amplu şi corespunzător amenajat, adică şi cu facilități de citire-pe-loc, volumele să fie inteligent şi atractiv expuse, personalul din librării să fie cultivat, amabil – dar discret, nu agresiv, nu obositor – şi să ştie „tot ce mişcă" pe piața de carte din țară şi din străinătate, eventual să se specializeze pe domenii. Probabil că trebuie să mai avem răbdare – să sperăm că lucrurile se vor schimba în bine, cu atît mai mult cu cât „semnele progresului" sunt vizibile în cazul librăriilor din rețelele puternice de distribuție.

Revenind la modul/modurile în care se publică literatură universală în România, se evidențiază în politica editurilor câteva linii de forță dirijând organizarea (cu profit!) a acestui teritoriu şi vast, şi eterogen. Editurile sunt extrem de interesate *să vândă*, dar să şi impresioneze prin standarde cât mai înalte – altfel spus, depun eforturi să câştige un public mai numeros şi mai sofisticat (chiar dacă nu neapărat şi *realmente* cultivat). În consecință, se publică (nediscriminat) multă literatură de ficțiune aşa-numită „de consum", genurile cele mai populare fiind romanul (pseudo-)istoric, romanul detectivist, romanul de spionaj şi *thriller*-ul, romanele esoterice, despre conspirații universale sau cu intrigă întunecat politică, literatura pentru femeile moderne (*chicklit*) şi (adesea impropriu astfel numită)

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

„literatura pentru copii". Toate editurile au asemenea colecţii (concepute şi numite într-un fel sau altul). Unele plusează, susţinând şi serii de autori celebri în domeniile respective. Pe lângă scriitori „specializaţi" pe genuri, sunt (intens) promovaţi scriitori de diferite staturi (ca să spunem aşa), dar care (din motive diverse) sunt de mare audienţă, fiind integraţi (pe drept sau pe nedrept), în egală măsură, nu numai în literatura, ci şi în *cultura* (zisă) populară: J.R.R. Tolkien (RAO), ca şi Paulo Coehlo (Humanitas) sau Joanne K. Rowling (Egmont), Georges Simenon (Polirom).

În general însă, editurile îşi arată clasa cultivând, mai întâi de toate, scriitori de prim rang. Humanitas îşi poate permite să publice „paraliteratură" pe bandă rulantă şi să se afişeze cu Paulo Coehlo (cu drepturi exclusive de publicare în româneşte), întrucât desfăşoară şi seriile de autor *Milan Kundera*, *Mario Vargas Llosa*, *Nina Berberova*, *Marguerite Yourcenar*, precum şi câteva colecţii, mai mult decât respectabile, de ficţiune străină (pe care le-am mai menţionat). Polirom îşi asumă, cu acelaşi aplomb, o amplă *Bibliotecă Polirom*, cu patru subdiviziuni (*Clasici universali, Clasicii modernităţii*, *Proza XX*, *Proza XXI*), serii de autor *Ernest Hemingway*, *Jorge Luis Borges*, *Saul Bellow*, *John Fowles*, *Danilo Kiš*, *Salman Rushdie*, *Doris Lessing*, *Vladimir Nabokov*, *David Lodge*, *Haruki Murakami*, *Amélie Nothomb*, *Nina Berberova*, dar şi colecţia *Chic* ori „literatură poliţistă"[13]. Nemira (Bucureşti)[14] publică literatură SF (*Nautilus SF*) şi *fantasy* (cu serii de autor precum Orson Scott Card şi Ursula L. LeGuin), literatură de suspans, seria *Manga Otaku* şi literatură „pentru femei" (*Nemira Damen Tango*), dar şi colecţii ambiţioase precum *Nemira Clasic* şi *Babel* (cu autori de la Gustav Meyrink, Jan Potocki, Henri Michaux, Louis-Ferdinand Céline, la John Barth, Juan Carlos Onetti, Julian Barnes, Kahlil Gibran, Michel Houellebecq, Milorad Pavič). Curtea Veche (una dintre revelaţiile cele mai plăcute ale ultimilor ani) publică şi „literatură de consum", dar şi seria *Byblos* (literatură universală contemporană de înaltă valoare, din afara aglomeratelor spaţii tradiţional considerate „centrale" – şi creatoare de *trend*): literatură rusă (Iuri Mambleev, Tatiana Tolstaia, Vladimir Sorokin, Andrei Kurkov), literatură central-europeană (Péter Esterházy, Sándor Márai, Hanna Krall), literatură ibero-americană (Augusto Roa Bastos, Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes, Alejo Carpentier, Tomás Eloy Martínez, Roberto Bolaño, Luis Fernando Verissimo); în plus, Curtea Veche deţine exclusivitatea pentru publicarea în România a cărţilor lui Orhan Pamuk.

Tot pe un „ambitus" lărgit mizează şi RAO International Publishing Company[15], o editură care, anunţându-şi (uneori destul de confuz şi/sau inconsecvent) domeniile şi colecţiile, nu uită niciun gen „cu cârlig" (*Beletristică*,

[13] În acest domeniu, Polirom ar putea continua să prospere publicând, pe lângă Sam Bourne, Michael Crichton, Giulio Leoni, Jeffery Deaver, şi clasici ai genului, precum Emile Gaboriau, Maurice Leblanc, Gaston Leroux, Arthur Conan Doyle, Agatha Christie, Dorothy Sayers, G.K. Chesterton, P.D. James, Raymond Chandler, Dashiell Hammett, San-Antonio. Singurul nume autohton care ar putea să-i ţină companie lui Simenon, Rodica Ojog-Braşoveanu, este apropriat, după toate aparenţele, de Editura Nemira – unde, de altfel, în colecţia *Suspans*, au apărut deja câteva titluri de Dorothy L. Sayers şi Ed McBain

[14] Editură particulară înfiinţată în 1991. Deţine librarie virtuală (www.nemira.ro), reţea de distribuţie în întreaga ţară, *newsletter* bisăptămânal, *blog*.

[15] Editură înfiinţată în 1993; deţine *site* (http://www.rao.ro/), librărie *online*, programe de *discount*, forum.

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

Clasici contemporani, *Ficțiune*, *Diverse*, *Dramă* [?!], *Ficțiune istorică*, *Ficțiune religioasă* [?!], *Horror*, *Literatură fantasy*, *Literatură pentru copii şi tineret*, *Mistere/Enigme* [?!], *Spionaj*, *Thriller*, *Science Fiction*), dar arată, în acelaşi timp, o mare disponibilitate de a cultiva şi elitismul. Seria *Opere XX*, care cuprinde „autori de referință ai secolului XX în traduceri inedite sau reeditări revizuite şi necenzurate”[16], şi seriile de autor *Biblioteca Herman Hesse*, *Biblioteca Gabriel García Márquez*, *Biblioteca John Steinbeck*, *Biblioteca Sartre*, *Biblioteca John Steinbeck* sunt impunătoare pentru că servesc nişte „vedete”, dar „colecția” *Biblioteca RAO* pare destul de dezlânată şi eteroclită[17]. În această (aşa-zisă) colecție (de ficțiune!) apar de-a valma serii care ar funcționa mai bine separat:

a) repere clasice din literatura universală (proză, teatru), purtând girul unor autori precum: Diderot, Dickens, Franz Kafka, Lev Tolstoi, Thomas Mann, Ilf şi Petrov, André Gide, William Faulkner, Albert Camus, Sartre, Witold Gombrowicz – alături de care este „distribuit” şi Dinu Săraru, cu *Trilogia țărănească: Nişte țărani (I)*, *Crimă pentru pământ (II)*, *Iarba vîntului (III)*;

b) eseuri, memorii, reflecții consemnate de Marcel Proust, papa Ioan Paul al II-lea; corespondența lui Kafka;

c) cărți „pentru copii” – unele clasice/clasicizate, semnate de maeştri recunoscuți ai literaturii (nu numai *fantasy* şi nu numai pentru copii) precum J.M. Barrie, Pamela Travers, Astrid Lindgren, J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, E.B. White, Roald Dahl, altele contemporane, confecționate după toate „regulile” literaturii de succes, de Moony Witcher, Kaye Umansky, Beatrice Masini, R.L. Stine, Eoin Colfer, Cornelia Funke, Christopher Paolini;

d) romane de senzație contemporane – romane detectiviste/polițiste, romane de aventuri ori *thriller*-uri politice[18], scrise de prozatori de mare (şi, adesea, „ieftină”) popularitate (Colin Forbes, John Grisham, Frederick Forsyth; Michael Baigent, Dan Brown, Dean Koontz), unii amatori (David Gibbins, de profesie arheolog; Richard A. Clarke, funcționar guvernamental american, expert în terorism; sociologul fost şef al SRI Virgil Măgureanu);

e) literatură inspirată (pe principiul numit *tie-in publishing*[19]) de seriale TV şi filme care au făcut furori (*blockbusters*) – *Dosarele X* şi *Millenium*[20].

[16] V. http://www.rao.ro/colectie.asp?id=12, sursă accesată pe 25 septembrie 2008.

[17] O anume lipsă de rigoare este evidentă chiar în program: „În această colecție apar titluri semnificative din literatura universală, autori clasici şi contemporani, reprezentativi pentru biblioteca dumneavoastră, dar şi cărți de succes, adevărate capodopere ale literaturii de acțiune, spionaj sau mister.” – v. http://www.rao.ro/colectie.asp?id=1, sursă accesată pe 25 septembrie 2008.

[18] Aceste ficțiuni rocambolești „revelează”, care mai de care, „adevăruri şocante” – de pildă, despre legăturile existente, chipurile, între „Vatican, CIA, KGB, Mafia, francmasonerie, Opus Dei şi Cavalerii Templieri” ori despre „cruciada modernă misterioasă [în care] au fost implicați Churchill, de Gaulle, E[uropean] E[conomic] C[ommunity], Solidaritatea şi industria britanică” – v. prezentarea cărții *Moştenirea mesianică*, http://www.rao.ro/editie.asp?id=1380.

[19] Scoaterea pe piață (simultan sau în imediată succesiune) a unor produse articulate în medii diferite (carte, revistă, film, jocuri video, benzi desenate, jucării, CD, DVD) care se subsumează aceleiaşi mărci/poveşti/serii de personaje ficționale (cum este, de pildă, franciza *Star Wars*).

[20] „Romanele prezentate în aceste colecții au fost concepute pe baza serialelor TV *Dosarele X* şi *Millennium*, create de Chris Carter. Ele oferă cititorului şansa de a participa la tulburătoarele experiențe, aflate la granița dintre intuiție şi revelație, prin care trec vestitele personaje Fox Mulder,

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

Trăgând (provizoriu) linie după prezentarea (sumară) a acestor mini-studii de caz, am putea să formulăm câteva concluzii (parţiale, deloc definitive):

1) industria cărţii a luat un mare avânt în România şi este acum în plin triumf, graţie aplicării/adaptării unor strategii funcţionale (şi productive) în toată lumea: fără doar şi poate, marii „jucători" pe această piaţă vizează realizarea (pe bandă rulantă) a unor *bestsellers* monstruoase – *blockbusters*[21], aşadar, a unor produse care să aducă încasări cât mai mari (care să spulbere toate recordurile);

2) în politica editurilor româneşti de renume, urmărirea principiului comercial *nu* implică renunţarea la standardele de calitate: fie că seriile „populare" sunt însoţite de altele „elitiste" (care primesc o „faţadă" comercială – câte o copertă (ultra)spectaculoasă, menită să momească cumpărătorul sceptic), fie că în aceeaşi serie sunt promovaţi autori din eşaloane diferite (cu scopul de „a-l păcăli" – spre binele lui – pe cititorul de rând: dispus să citească *doar* literatură fără pretenţii, acesta poate fi „indus în eroare" de prezentarea uniform de strălucitoare, la fel de atractivă, şi poate ajunge să citească – şi să-i placă – şi literatură pe care altfel ar refuza-o aprioric); dar strategia implică şi riscuri: se întâmplă ca, în unele cazuri, coperta („învelişul") şi cartea (conţinutul) să se afle într-o relaţie de flagrantă nepotrivire, nu numai stilistică – şi aceasta pentru că specialiştii în *design* (şi în IT – adică în „ştiinţe tari") care proiectează coperta se raportează, de cele mai multe ori, (măcar uşor) disprețuitor la „umanişti" (care, în marea lor majoritate, „nu ştiu să vândă", nu par să fie capabili să dobândească priceperea necesară pentru a-şi pune în valoare, într-o formă *materială*, cultura şi competenţele intelectual-artistice); când coperta este *riscată*, cititorul competent/cultivat poate fi impresionat negativ de „vulgaritatea" „cuverturii" (dar, dacă-şi doreşte foarte mult cartea, tot o va cumpăra – chiar dacă va lua apoi în calcul variante de descotorosire de copertă!), iar cel „naiv" să fie deziluzionat de „miez" (dar „revelaţia" să fie tardivă, achiziţia fiind deja făcută; dar şi pentru el există speranţe de „reparaţie" – poate da cartea mai departe, o poate vinde la anticariat sau o poate etala în biblioteca personală întru impresionarea musafirilor!);

3) se publică la noi (adesea în premieră – ori pentru prima dată într-o versiune completă şi/sau corespunzătoare calitativ) autori şi cărţi mari din literatura universală[22], însă, cum se pune problema transpunerii textelor în limba română, constatăm că, din nefericire, puţini traducători mai sunt astăzi profesionişti oneşti, responsabili şi cu experienţă (ori care să fie dispuşi să evolueze, să se perfecţioneze. *să înveţe* din experienţă); foarte multe traduceri sunt pline de inexactităţi, iar goana după „producţia la normă" îi determină pe unii editori să aleagă drumurile cele mai scurte ori cele mai comode: se fac puţine traduceri după un original redactat într-o limbă mai rar cunoscută la noi, preferându-se traducerea după intermediar

Dana Scully şi Frank Black" – v. http://www.rao.ro/colectie.asp?id=4, sursă accesată pe 25 septembrie 2008.

[21] Caz cumva pilduitor, cărţile lui Orhan Pamuk au devenit succese *explozive* în România mai ales după ce el a primit prestigiosul premiu care poartă numele inventatorului *dinamitei*!

[22] *Inclusiv* română!

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)

englezesc/franţuzesc/german[23];

4) genurile de mare popularitate sunt atent avute în vedere de cele mai multe edituri româneşti, însă cei care iau decizii în acest sens de puține ori au suficiente cunoştințe despre ele; cu rare excepții, editorii sunt destul de reticenți în a colabora cu specialiştii în literatură care activează în universități ori în instituții de cercetare a literaturii ori în biblioteci publice (rezervă pe care o arată, inexplicabil, şi față de posibilitatea ca *aceşti* specialişti să fie angajați pentru traduceri, şi nu amatori cărora le lipseşte, în primul rând, simțul limbii *române*); poate că o mai aproape supraveghere/îndrumare/consiliere a editorilor în acest sens nu numai că nu ar afecta vânzările (cum altfel decât copioase!), ci ar contribui la *eficientizarea* (termen drag finanțiştilor!) acestei activități;

5) se acordă o tot mai mare (deşi încă nu suficientă) atenție distribuției şi desfacerii cărților, nu numai producerii acestora; posibilitățile de cumpărare *online* sunt binevenite din mai multe motive şi politica oferirii de reduceri pentru acest tip de achiziționare aduce avantaje şi cumpărătorilor (stimulați astfel să investească în cărțile *nou-noute* pe care şi le doresc), şi editurilor (cărora le creşte considerabil cifra de vânzări); poate că editorii mai reflectează să aplice asemenea scheme de reducere („3 pentru 2" sau „1+½" sau *discount*-uri în procente variabile) şi în librării (nu numai când tirajele sunt „învechite" ori pe cale de epuizare);

6) cea mai mare problemă care se pune în România pentru amatorii de literatură este faptul că doar puține edituri au o rețea națională (ori măcar regională) de distribuție, iar un „inventar" general al aparițiilor editoriale din România nu există; se publică numeroase cărți (de autori români şi străini) care nu ajung să circule, un blocaj frustrant pentru cei din sfera *emițătorului*, dar şi pentru cei care le descoperă foarte târziu şi doar din întâmplare (adesea, le descoperă numai „nominal", nemaireuşind să le găsească şi să le citească); poate că se găseşte o formulă ca toate cărțile care se publică să fie înregistrate (cu o descriere/prezentare completă) într-o bază de date accesibilă oricui.

Bestsellers and Blockbusters: Competitive Practices and Strategies in the Romanian Book Industry

This paper approaches an activity field that has undergone numerous spectacular changes in Romania during the last two decades or so. Publishers have (some of them successfully) tried to implement here practices and strategies that usually bring large profits on the international book market. Looking for bestsellers – even for literary *blockbusters* – has become a permanent preoccupation for the principal "players" in the Romanian book industry and in order to achieve this goal they do not hesitate to use various sales hooks within the frame of a very complex and very carefully organized production-distribution-merchandising process. At the same time, their strong commercial drive obviously does not exclude (on the contrary, it seems!) a kean interest in high quality standards – which, in the end, turns out to be fortunate for producers *and* consumers alike.

Iaşi, România

[23] Cu atît mai lăudabil este, în acest context, un efort exemplar precum cel al Luminiței Munteanu, traducătoarea excepțională a lui Orhan Pamuk în limba română.

BDD-V394 © 2009 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:49:55 UTC)